

EID – Verksamhetsberättelse 2015

För 2015 antogs inte någon gemensam verksamhetsplan inom EID (Energiintelligent Dalarna) på grund av att det finansiella läget för flera aktörer var oklart. Tidigare år har en uppföljning av verksamhetsplanen gjorts. Detta år är det istället en verksamhetsberättelse som presenteras. Verksamhetsberättelsen är indelad i två delar. Första delen beskriver arbetet inom nätverket EID och hur det har fortlöpt och utvecklats under året. Andra delen beskriver deltagande aktörers projekt och processer inom de sex strategiska områden som presenteras i strategin.

Del 1 - Möten, verksamhetsplanering och kommunikation inom EID

Förutsättningar för samverkan under 2015

Under våren 2015 var det finansiella läget för flera aktörer inom energi- och klimatområdet ansträngt och möjligheterna till fortsatt arbetet var oklart. Detta berodde dels på det glapp i stöd som uppstod i landsbygdsprogrammet och de regionala strukturfonderna, och dels på att programmet för energieffektivisering avslutades utan fortsättning. Det senare innebar att det ekonomiska stöd som tidigare funnits för energistrategiskt arbetet och energieffektivisering hos kommuner och länsstyrelsen försvann.

Under våren deltog inte heller något regionalt energikontor i samverkan. Region Dalarna beslutade i slutet av 2014 att inte fortsätta samarbetet med Gävleborg gällande Gävle Dala Energikontor utan istället etablera ett eget energikontor i Dalarna. Detta kontor inrättades i september, men Gävle Dala Energikontors medverkan i samverkan upphörde redan i slutet av 2014/början av 2015.

Till sommaren började det dock ljusna. De medverkande projektbaserade aktörerna beviljades medel inom InterReg och regionala strukturfonden. Till hösten upprättades även ett nytt klimatinvesterstöd och ett stöd för energieffektivisering i små och medelstora företag, och i september startade verksamheten i det nya regionala Energikontoret Dalarna.

Möten inom EID

Under året har 4 styrgruppsmöten och 4 samordningsgruppsmöten hållits. På grund av bristande resurser har ingen nätverksträff arrangerats under året. Under våren diskuterades aktörernas situation, energiseminarier och status för det planerade regionala energikontoret.

Under hösten genomfördes en kick-off med samordningsgruppen där några fler än samordningsgruppens ordinarie deltagare bjöds in. På mötet presenterades, utvärderades och diskuterades hur vi arbetar inom EID. Under året har tankar kring att jobba mer med genomförande och verkstad diskuterats inom samordningsgruppen och under höstens andra möte gjordes ett försök till planering av gemensamma insatser. På mötet framkom ett antal utmaningar där insatser behövs. Dessa kommer gruppen att arbeta vidare med under 2016.

På höstens första styrgruppsmöten diskuterades hur vi kan samordna de nya stöd och insatser som riktas mot små och medelstora företag. På höstens andra möte diskuterades framförallt samordningsgruppens förslag på fortsatt arbete inom nätverket.

Arbetet har under hösten fått en nystart och nytändning. Den nya landshövdingen bidrar med förbättringsförslag gällande arbetsrutiner och mötesstruktur och det nya energikontoret bidrar med ny energi, inspiration och idéer.

Verksamhetsplanering och uppföljning

För 2015 skrevs inte någon gemensam verksamhetsplan inom EID på grund av att det finansiella läget för flera aktörer var oklart. På styrgruppens första möte i februari 2015 presenterades istället tankar och idéer om vad aktörerna skulle vilja göra under året. Detta presenterades som en power-pointpresentation. Även uppföljningen av arbetet under 2014 presenterades som en power-pointpresentation på styrgruppsmötet. Under året har arbetet med verksamhetsplaneringen diskuterats och en ambition är att det administrativa arbetet ska minska. Vilket innebär att verksamhetsplanering och årsrapportering bör ta mindre tid i anspråk. Som ett led i detta har vi valt att behålla verksamhetsplanen för 2016 som en power-point presentation, medan verksamhetsberättelsen för 2015 åter skrivs som ett PM.

Stöd till nätverk/processer

Under året har **nätverket för hållbar konsumtion** etablerats och arbetet med **nätverket hållbara energisystem** fortsatt. Region Dalarna har finansierat Högskolan Dalarnas arbete med nätverket/projektet inom innovationsområdet: **Energieffektivt samhällsbyggande**. I och med att Gävle Dala Energikontor övergick i Dala Energikontor under året, så har ansvaret för sammankallande till nätverket **Forum för ett energieffektivt näringsliv** varit vilande under året. Region Dalarna har under hösten utrett behovet och nyttan med en samordning inom transportområdet. Ett resultat av detta är att aktörerna som varit delaktiga i den så kallade **TransportDialogen** (som varit vilande något år) åter kommer sammankallas under 2016. **ByggDialogen** som är det sammanhållande nätverket/organisationen gällande frågor som rör bostäder och lokaler har under året fått strukturfondsmedel beviljade för sin fortsatta verksamhet.

Del 2 - Arbete, åtgärder och insatser inom strategiskt viktiga områden

Område 1: Hållbar konsumtion och produktion

Hållbar konsumtion

Inom området hållbar konsumtion är det många aktörer som ordnar seminarier, klädbytdagar, studiebesök, etc. Inom området är landstingets kultur- och bildningsenhet, Naturskyddsföreningen, omställningsrörelsen, Dala Energiförening och Falu kommun aktiva aktörer. Förutom dessa, ofta årligen återkommande eller tillfälliga insatser, har under året följande insatser gjorts.

Länsstyrelsens arbete med **rapporten "Länsstyrelsens roll och ansvar i arbetet med konsumtion"** avslutades under våren 2015. Slutrapporten levererades som underlag till den fördjupade utvärderingen av miljömålen (FU15) och arbetet med att implementera FN:s tioåriga ramverk för hållbar konsumtion och produktion i Sverige. Konsumtionsprojektet har kommunicerats vid miljömålsdagarna och vid Naturvårdsverkets nationella verkstad om hållbara livsstilar i november.

Nätverket för hållbar konsumtion som sammankallas av bildningsförbundet i samverkan med länsstyrelsen har etablerats, en avsiktsförklaring har tagits fram och arbetet under 2016 har planerats.

Projektet Handel eller besöksnäring som drivs av högskolan Dalarna har haft ett möte under våren, där en punkt om konsumtionstrender behandlades utifrån resultat från trendspaning och konsumtionsrapporten.

Lärande för hållbar utveckling är både ett projekt och ett nätverk som drivs av framtidsmuseet. Under våren hölls ett möte med en regional referensgrupp och arbete för att få till en nationell samordning och regionala noder för arbetet pågår.

En insats som genomfördes av länsstyrelsen, landstinget och DalaAvfall var den Regionala kraftsamlingen kring den europeiska avfallsförebyggande veckan som kallades **Dalarna minskar avfallet**. Insatsen som drevs delvis inom nätverket hållbar konsumtion och det regionala nätverket för avfallsförebyggande ledde till ett tiotal konkreta aktiviteter under veckan kopplat till avfallsförebyggande i länets kommuner.

Innovation och tillväxt (f.d. Miljöteknik)

Inom området innovation och tillväxt har Region Dalarna sedan ett par år tillbaka en särskild satsning på prioriterade innovationsområden - smarta specialiseringsområden. Ett av dessa områden som identifierades, analyserades och beskrevs i projektet Next Horizon är energiområdet som kallas "energieffektivt samhällsbyggande". Inom området finns många aktörer med olika förutsättningar. Innovationer eller idéer till innovationer uppkommer både i större företag som har eget forskning och utveckling och av enskilda

småföretagare, privat personer eller studenter. Inom området är Stiftelsen Teknikdalen och Högskolan Dalarna viktiga aktörer som fångar upp och förädlar idéer.

Projektet **Next Horizon** avslutades under året. Projektet som syftade till att ta fram en strategi för smart specialisering och ökad innovation inom området energieffektivt samhällsbyggande resulterade i en rapport som syftade till att utgöra underlag för Dalarnas strategi för smart specialisering inom energiområdet. Rapporten lämnade även förslag på hur en öppen innovationsarena inom kunskapsområdet skulle kunna organiseras.

Projektet **Energieffektivt samhällsbyggande** som högskolan dalarna drivit under året syftar till att fortsätta arbetet med Next Horizon. Projektet har under året samlat ett antal aktörer för att diskutera behovet av samverkan inom området innovation och tillväxt inom energiområdet. Projektet har resulterat i att Högskolan Dalarna kan fortsätta driva samverkan under 2016-2018 inom ramen för EKC.

Högskolan Dalarna har under året jobbat med skapande av **EKC**, samt strukturfondsansökan för etablering av EKC i Energieffektivt samhällsbyggande.

Stiftelsen Teknikdalens projekt **WIN-WIN** beviljades medel i det regionala strukturfondsprogrammet i maj. Projektets långsiktiga mål är att utveckla processer och metoder som konkret bidrar till utvecklingen av ett starkt och diversifierat näringsliv i Dalarna. Projektets mål är att bidra till att skapa 30 nya företag och 125 nya arbetstillfällen under projekttiden som sträcker sig till 2018. Green Business Region (GBR) som tidigare varit ett eget projekt inkluderas i WIN-WIN.

Stiftelsen Teknikdalen har under året deltagit i det nationella IVL-projektet **EcoGovernance**, där Borlänge valts ut som en föregångare gällande framgångsrika systemlösningar, bland annat gällande fjärrvärmesamarbetet. I projektet intervjuas aktörer om hur samarbetet samhälle, kommun och industri växt fram vilka och strategier de använt för att lyckas. Det nationella projektet syftar till att sprida goda exempel på systemlösningar.

ByggDialog Dalarna och Högskolan Dalarna fick under våren medel från InterReg för projektet **IMTRIS**. Projektet syftar till att ta fram ny kunskap inom utvalda gränsregionala specialiserings-områden. IMTRIS har följande tematiska FoU-områden:

- Trä för och i konstruktioner, produkter och tjänster
- Förpackningsutveckling: Design, egenskaper, funktioner för hållbar utveckling
- Skogsindustriella processer och system

Område 2: Industrins energianvändning och klimatpåverkan

Inom det strategiska området industrins energianvändning och klimatpåverkan finns två tydliga grupperingar. De större processindustrierna samt de små och medelstora verkstadsföretagen. De större processindustrierna är oftast energiintensiva och ingår i den Europeiska handeln med utsläppsätter vilket innebär att de jobbar mycket själva med energieffektivisering och minskad klimatpåverkan. De små och medelstora verkstadsföretagen har å andra sidan mer likheter med andra små och medelstora företag, eller andra lokaler gällande lämpliga åtgärder för energieffektivisering och minskad klimatpåverkan. Därför sker insatserna mot dessa grupper på olika sätt.

För energieffektivisering i små och medelstora företag har flera insatser initierats under året.

Länsstyrelsen Dalarna samverkar med Energimyndigheten om att starta upp **nätverk av företag med hög energianvändning** för att under de närmaste åren stödja dem att effektivisera sin energianvändning.

Energikontor Dalarna har det kompletterande projektet **regional nod för energieffektivisering**, som även det kommer drivas som kommer drivas under 2016-2018. Huvudmålsättningen med projektet är att växla upp effekterna av Energimyndighetens energikartläggningsstöd genom att stödja SME att med energikartläggningen som grund arbeta vidare med den egna energianvändningen för att nå ett långsiktigt systematiskt och strukturerat energiarbete.

Arbetet med dessa insatser har påbörjats under hösten och en dialog kring samordning av insatserna har förts inom Energiintelligent Dalarna. Resultat och erfarenheter från projektet **Branschvis Energieffektivisering (BEE)**, som avslutades i början av 2015 är viktiga i det fortsatta arbetet. Resultatet från BEE har även delvis använts för att skapa det nationella projekt som resulterade i regionala nätverk och noder.

Under hösten har länsstyrelsen också arbetat med att få tillstånd ett **ramprogram för stöd till energieffektiviseringsåtgärder** för små och medelstora företag. Ansökan om ramprogrammet gick igenom och projektet kommer drivas under namnet ENCOM 2020 under 2016-2018.

Gällande större processindustrierna har inget främjande arbete bedrivits under året men inom länsstyrelsens arbetet med miljöprövning och tillsyn har energifrågan fått en ökad betydelse.

Område 3: Energianvändning i bostäder och lokaler

Inom området bostäder och lokaler är ByggDialog Dalarna (kallat byggdialogen) den huvudsakliga processen där mycket aktivitet i form av projekt och möten sker.

I Byggdialogens organisation och de så kallade temagrupperna är flera av dessa inriktade mot energiområdet. Grupperna har formulerat handlingsprogram där de aktiviteter som avses utföras presenteras. Exempel på åtgärder i handlingsplanerna finns: framtagande av exempelsamling för systemlösningar (Hållbara energisystem), framtagande av strategi för renoveringar (Energigruppen), jämförande studier av energieffektivisering i förvaltning (Förvaltargruppen). I trägruppen, med mål att öka träbyggandet, sker ett betydande arbete att minska klimatgasutsläpp i produktionen.

Byggdialogen har under året beviljats ett antal projekt där energieffektivisering är i fokus. Det större projektet, **Excellent Building Region**, riktar in sig på energifrågor och kommer att genomföra en rad delprojekt inom energiområdet. I strävanden att uppnå flera målbilder i samma projekt startas samverkansarbeten om nyproduktion av äldreboenden. Byggande av flerbostadshus i byar är ett annat område som utvecklas. I InterReg-projektet **EcoInside** (som beskrivs mer under tvärsektoriella arbetet) kommer erfarenheter av EPC-modellen att kartläggas. I båda dessa projekt finns målsättningen att ytterligare befästa länets normbildning runt en energinivå vid nyproduktion ca 30 % under de nationella byggreglerna.

Under året har projektet **Varsam energieffektiv renovering** beviljats medel från E2B2-programmet. Projektet är ett tvärvetenskapligt demonstrations- och forskningsprojekt där en byggnad med 36 lägenheter från miljonprogramsområdet Tjärna ängar ska renoveras till nära noll energinivå, samtidigt som inomhusklimatet ska förbättras väsentligt. Flerbostadshuset kommer under projektperioden fungera som en Testbädd. Det är ByggDialog Dalarna och Högskolan Dalarna som driver projektet i samverkan med Tunabyggen AB i Borlänge.

Länsstyrelsen samverkar med andra partners inom Östersjöregionen för att utbyta erfarenheter om energieffektivisering i byggnader samt om att försöka få till ett större gemensamt genomförandeprojekt. Samarbetet är även en del av Gränskommittén Dalarna- Hedmarks prioriterade insatsområden.

Område 4: Transporternas energianvändning och klimatpåverkan

Under året har Region Dalarna genomfört en intern utredning om behovet av en samordning inom transportområdet, det som tidigare drivits som DalaMats och senare kallades **TransportDialogen**.

Under året har arbetet i projektet **GreenDriveRegion** påbörjats. GreenDriveRegion är ett InterReg-projekt som syftar till att 10 % av bilflottan i Gävleborg, Dalarna och Värmland i Sverige samt Arkershus och Hedmark i Norge blir fossiloberoende. Projektet jobbar framförallt med information, kommunikation och goda exempel inom området.

Projektet **Ja, vi möts resfritt**, som syftar till att få länets kommuner att i en större utsträckning än tidigare använda videomöten, avslutades formellt i slutet av 2014. Länsstyrelsen har under året ändå prioriterat att följa utvecklingen av användningen av videomöten, och en särskild insats i form av dialoger med landstinget och Region Dalarna gällande ökad användning av videomöten har genomförts.

Område 5: Jordbrukets och skogsbrukets klimatpåverkan

Under året har nya landsbygdsprogrammet sjösatts. I nya programmet finns betydligt mindre medel och projektet EnergiLots 2.0 som under tidigare landsbygdsprogram drevs av LRF kommer därför inte fortsätta. Den nationella satsningen med energi- och klimatrådgivning inom Greppa näringen kommer dock fortsätta.

Område 6: Förnybar och återvunnen energi

Förnybar och återvunnen energi är ett heterogent område som kan delas in i flera delar. Det finns en tydlig skillnad i aktörsgrupper och möjligheter att genomföra åtgärder mellan insatser som genomförs/planeras inom ett större energisystem, exempelvis fjärrvärmesystem eller elsystem, och de insatser som riktas mot allmänheten och civilsamhället. Under året har mest insatser som riktats mot den tidigare kategorin genomförts.

Länsstyrelsen driver sedan ett par år ett **Vindkraftsnätverk** som syftar till att underlätta förstärkning av det regionala elnätet. Nätverket har haft ett möte under året och det har framkommit att ytterligare en stamnätsstation kommer byggas i länet, vilket kommer stärka det regionala nätet betydligt.

Hållbara energisystem är en temagrupp inom ByggDialog Dalarna, som länsstyrelsen sammankallar. Temagruppen syftar till att öka andelen förnybar och återvunnen energi i fjärrvärmenäten. Temagruppen har under året haft tre möten och anordnat seminariet ”Energiintelligenta kommuner”.

Tvärsektoriellt arbete

Förutom det arbetet och de projekt som arbete bedrivs inom ett specifikt område finns fler projekt och insatser som är tvärsektoriella i den mening att de riktar sig till övergripande strategiskt arbete som omfattar fler av de ovan nämnda sektorerna.

Energikontor Dalarna har under året etablerats på Region Dalarna. Energikontor Dalarna ska bidra till att länets energiarbete får en starkare politisk förankring samtidigt som energi- och klimatfrågan blir mer integrerad i länets tillväxtarbete. Sedan hösten består energikontoret av en verksamhetsledare och en delprojektledare för InterReg projektet Green Drive Region. I slutet av 2015 ansälldes även en person för att arbeta med den regionala noden. Energikontoret har under hösten varit i en uppstartsfas och kommer under 2016 fortsätta etableringsarbetet och finna sin roll inom den regionala energisamverkan och inom relevanta projekt. Förutom projektet **GreenDriveRegion** som beskrivs under transporter och arbetet med den **regionala noden för energieffektivisering** i SMEs har energikontoret ett uppdrag att vara **regional utvecklingsledare** (RUL) för den kommunal Energi- och klimatrådgivning. Detta innefattar att vara samordnande för de kommunala energi- och klimatrådgivarna i Dalarna, samt coacha och inspirera dem till utveckling.

EcoInside är ett InterReg-projekt som syftar till att öka samverkan och kunskapsöverföringen mellan starka forskningsmiljöer, företag och offentliga aktörer inom områdena:

- solenergi och energisystem
- hållbart byggande
- hantering av restresurser

Stiftelsen Teknikdalen, ByggDialog Dalarna och Högskolan Dalarna medverkar i projektet.

I projektet **Spridning av resultat och erfarenheter från Energieffektiviseringsstödet** har goda exemplen från energieffektiviseringsstödet, inklusive exempel på LEKS-projekt som lyfts fram som guldkorn i LEKS Guldkornsprojekt, spridits genom möten med kommunerna och framtagandet av en broschyr.

Inom projektet **Gränskommittén** har två seminarier (erfarenhetsdialoger) gällande energi- och klimat anordnats. Ett gällande EPC, där tre kommuner i Dalarna och tre kommuner i Hedmark bjöds in, och ett om kommunernas energi- och klimatplaner, där alla kommuner i Dalarna och Hedmark samt Region Dalarna bjöds in. Det senare seminariet handlade om erfarenheter av implementering av energi- och klimatstrategier och inkluderade jämförelser mellan olika metoder i Dalarna och i Hedmark samt erfarenheter från arbetet med Borgmästaravtalet i Norrbotten och Västerbotten.

Under december månad beslutade Direktion att Region Dalarna ska ansöka om att bli så kallad territoriell avtalsamordnare för **Borgmästaravtalet** för samtliga Dalarnas kommuner. Region Dalarna ska samordna och vägleda kommunerna i arbetet fram till möjliggörandet att underteckna Borgmästaravtalet i respektive kommuns namn. Detta arbete ska genomföras för att omsätta kommunernas politiska åtaganden i konkreta åtgärder. I den att jobba med Borgmästaravtalet som en naturlig fortsättning på kommunernas

energiåtaganden när energieffektiviseringsstödet upphört är en idé som både Energikontoret och Länsstyrelsen jobbat med under året.

Forskarskolan **Reesbe** (resurseffektiva energisystem i den byggda miljön) har under året byggts ut med 3 forskarstudenter. Forskarskolans doktorander är företagsdoktorander, vilket innebär att forskningen bedrivs i samverkan med näringslivet. Det var svårt att hitta företag i länet som hade möjlighet att ta emot en företagsdoktorand.